

47. Hällämönharju-Valkeiskankaan metsät (Vieremä)

3324 09, 3324 12, 3413 07, 3413 10

Yleiskuvaus:

Hällämönharju-Valkeiskankangas on 1406 hehtaarin laajuinen Natura 2000-alue Vieremän ja Pyhännän rajaseudulla. Natura 2000-alue sisältää valtakunnallisesti arvokkaita harjumuodostelmia, edustavia pienvesiä sekä monipuolista metsä- ja suoluontoa. Natura 2000-alueen toteutuskeinona on maa-alueiden osalta maa-ainelaki, mikä ei turvaa alueen kaikkia keskeisiä luontoarvoja. Tällä hetkellä Natura 2000-alueesta on valtion omistuksessa (luonnonsuojelutarkoituksessa) vain parinkymmenen hehtaarin laajuinen harjun osa Hällämö-järven luoteispuolella.

Järjestöt esittävät neljän metsäisen suojelualueen perustamista Hällämönharju-Valkeiskankaan alueelle. Esitetyt suojelukohteet sijaitsevat Hällämö-järven länsirannalla (*Hällämönharju*), *Linnaharjun* keski- ja pohjoisosassa, *Jyrkänpuron* ympäristössä sekä *Valkeiskankaan* koillispuolella lähellä lääninrajaa.

Hällämönharju

Alue rajoittuu pohjoisessa valtion perustamaan luonnonsuojelualueeseen sekä sen länsipuoliseen arvokkaaseen yksityismaahan. Alue koostuu maisemallisesti näyttävistä harjumänniköistä sekä paikoittaisista kuusivaltaisista, rakennepiirteiltään luonnonmukaisista, varttuneista metsistä ja vesitaloudeltaan luonnontilaisen kaltaisista nevoista ja korvista. Alueella on myös pienialaisesti lehtoa.

Pieni Hällämöjärven eteläpuolella on notkon pohjalla hieno neva, jolla kasvaa mm. *leväkköä*, *tupasvillaa* ja *suokukkaa*. Neva vaihettuu reunoillaan muurainkorveksi. Nevan eteläpuolella, rinteiden päällä on säilynyt hieno haapavaltainen, tuore lehtolaikku, jossa puusto on täysin erirakenteista ja paikalla lahoaa runsaasti ohutta ja keskijäreää haapa-, koivu- ja raitamaapuuta. Lehdossa lahoaa myös yksi, halkaisijaltaan n. 55 cm paksu raitamaapu. Lehdon eteläpuolella, notkon pohjalla on myös toinen, pienempi nevalaikku, jolla kasvaa mm. *raatetta* ja *pullosaraa*.

Lounaasta harjulle nousevan tien välittömässä läheisyydessä, sen itäpuolella kasvaa paahteisella harjunrinteellä uhanalaista *kangasajuruohoa*. Tien kaakkoispuoliset, järeät harjumänniköt on aikoinaan harvennettu tasarakenteisiksi, mutta niiden virkistys- ja maisema-arvot ovat suuret. Noin 100 m tien eteläpuolella on jälleen notkon pohjalla vesitaloudeltaan luonnontilainen neva. Tämän eteläpuolella kasvaa hienoja, luonnontilaisen kaltaisia, varttuneita ja vanhahkoja metsiä, joissa valtapuusto vaihtelee männyn ja kuusen välillä. Metsissä on paikoin kohtalaisen runsaasti myös koivua sekä eriasteisesti lahonnutta kuusi- ja mäntylahopuuta sekä mäntykeloja. Myös lahovikaisia koivuja ja koivupötkelöitä tapaa harvakseltaan.

Linnaharju

Linnanharjun edustavasta ja monipuolisesta harjumuodostelmasta esitetään suojeltavaksi parhaiten voimaperäiseltä metsätaloudelta säästynyttä keski- ja pohjoisosaa. Alueella on maisemallisesti näyttävää suppien ja harjumetsien mosaiikkia. Harjumetsät ovat puustoltaan varttuneita ja vanhahkoja mäntyvaltaisia metsiä, paikoin supissa ja suppien rinteillä on runsaasti lehtipuuta. Osassa metsistä on jo nyt näkyvästi lahopuuta, valtaosassa metsistä lahopuun määrä on vielä niukkaa. Vaikka alueella, lähinnä sen länsiosassa on tehty tuoreita harvennushakkuita, löytyy sieltä myös rakenteeltaan luonnonmukaisempia mäntyvaltaisia metsiä.

Jyrkänpuro

Jyrkänpuro on arvokas luonnontilainen pikkupuro, jonka ympärillä on vaihtelevan levyinen kaistale arvometsiä tai -korpia. Nämä metsät vaihtuvat yleensä melko nopeasti tavanomaisemmiksi harjumänniköiksi. Puron keskivaiheilla on puron länsipuolella säästynyt kuvio vanhaa kuusivaltaista metsää. Metsä on osin soistunutta tuoretta kangasta. Valtapuusto on järeää ja vanhaa kuusta, jonka joukossa kasvaa jonkun verran koivua sekä useita vanhoja haapoja. Kuviolla on eri-ikäistä kuusilahopuuta kymmenkunta kuutiometriä hehtaarilla.

Valkeiskangas

Valkeiskankaan koillispäässä sijaitseva suojelumetsäesitys sisältää maisemiltaan kauniin jyrkkäpiirteisen harjun, tämän ympäristössä sijaitsevia vanhapuustoisia kangasmetsiä sekä suo- ja pienvesiarvoiltaan merkittävät Ahvenpuron ja Tupenpuron.

Harjulla kasvaa aikoinaan harvennettua, mutta paikoin erirakenteisuutensa säilyttäneitä järeää männikköä, jossa tapaa harvakseltaan mäntymaapuita, jopa yksittäisiä aikaisemman puustosukupolven lahopuita. Harjun länsipuolella kasvaa osittain nuorempaa mäntykasvatusmetsää, mutta maakuntien rajalla, harjun länsipuolella on Tornatorin maalla parin hehtaarin laajuinen, erityisen hieno, vanha havupuuvaltainen metsä, joka on osa laajempaa ja yhtenäistä, valtaosin Pohjanmaan puolella sijaitsevaa yksityismaan vanhan metsän kokonaisuutta. Metsän puusto on täysin erirakenteista ja siellä esiintyy kuusta, koivua ja vanhoja mäntyä sekä lukuisia vanhoja palokantoja, keloja ja aikaisemman puustosukupolven mäntymaapuita.

Harjun ja sen itäpuolisten purojen välissä on muutama hehtaari vanhaa kuusivaltaista metsää. Etenkin puroon laskevilla soistuneilla rinteillä on runsaasti lahopuuta. Purojen varsilla on erittäin monipuolisia korpia, joiden skaala ulottuu sara- ja metsäkortekorvista lähteisiin ruoho- ja heinäkorpiin. Alueiden lajistoon kuuluu muun muassa *punakämmekkä* sekä luonnonvaraisena äärimmäisen harvinainen *leskenlehti*. Osa Tupenpuron reunasosta on pahasti kuivahtanut ojitusten seurauksena, mutta etenkin Ahvenpuron reunasoiden luonnontilaisuuden aste on korkea. Puroihin liittyy Pyhännän puolelta runsalahopuustoisia puronvarsia, jota sisältyvät yksityismaiden vanhojen metsien suojeluohjelmaan 14 ha laajuisena kohteena (Ahvenpuron ja Tupenpuron metsät).

Suojeluperusteet:

Nyt rajatut alueet sisältävät eräitä joen- ja puronvarsimetsiä (mm. Makkolanpuron rannat) lukuun ottamatta luontoarvoiltaan merkittävimmät yhtiömetsät Hällämöharju-Valkeiskankaan alueella. Alueiden suojelu lakisääteisinä suojelualueina säilyttäisi nämä luontoarvot ja turvaisi niiden kehittymisen metsäsuunnittelua ja maa-aineslakia varmemmin. Varsinaisten metsiensuojelualueiden perustaminen Natura-alueelle auttaisi kehittämään siitä myös vanhojen metsien ja niiden lajiston kannalta nykyistä merkittävämmän alueen. Tällöin Natura 2000-alue auttaisi osaltaan kehittämään Talaskankaan luonnonsuojelualueen ja

Suomenselän välistä valtakunnallisesti tärkeää metsäekologista yhteyttä toimivammaksi. Hällämönharjun ja Linnaharjun metsistä olisi melko lyhyessä ajassa kehitettävissä vanhoja luonnontilaisen kaltaisia harjumetsiä, jollaisia on suojeltu seudulla hyvin niukasti. Valtion omistuksessa oleva osa Hällämönharjusta saisi myös esitetyistä eteläisemmistä suojelukohteista erinomaisen tukialueen. Esitetyt suojelumetsät hyödyttäisivät myös alueen virkistyskäyttöä turvatessaan sen, että edes osa Natura-alueesta jäisi voimaperäisen metsätalouden ulkopuolelle.

Suojelusuositukset:

Järjestöjen esittämät alueet tulisi suojella lakisääteisesti siten, että alueet säilytettäisiin metsätalouden ulkopuolella pois lukien harjulajiston (mm. kangasajuruoho) kannalta tarpeelliset hoitotoimenpiteet. Alueella on nyt esitettyjen alueiden ulkopuolella myös huomattavan arvokkaita metsä- ja suoalueita. Nämä keskittyvät hyvin vahvasti alueen halki virtaavien jokien ja purojen lähialueille. Näiden arvojen (vanhat metsät, lehdot, lähteiset suot, luonnontilaisen kaltaiset pienvedet) säilyminen edellyttää kaikesta metsätaloudesta pidättäytymistä pienvesien ympäristössä.